

important place, because it is the most controversial component of medical reform and it requires a comprehensive study. The problems of reforming the medicine in the field of transplantation are reflected in the works of such scholars as H. Anikina, A. Antonenko, M. Avdeiev, V. Halai, V. Hlushkov, I. Seniuta, N. Malein, A. Musiienko, S. Tykhonov, L. Shapoval and many other scientists.

Key words: organ transplantation, donation, legal regulation of organ transplantation, presumption of consent to donation, presumption of dissent to donation, medical reform.

Стаття надійшла 22 травня 2018 р.

УДК 351.74

**М. В. Ковалів,
В. С. Боровікова**

ОХОРОНА ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Порушено питання охорони правопорядку як одного із завдань діяльності поліції. Розкрито функціональну компетенцію поліції у сфері охорони правопорядку, в якій поліція здійснює правоохоронну діяльність у встановлених законодавством організаційно-правових формах. Розглянуто взаємодію поліції і громадян у сфері забезпечення безпеки і підтримання правопорядку.

Ключові слова: охорона правопорядку, діяльність поліції, взаємодія, правова держава, ефективності органів поліції, забезпечення безпеки.

Постановка проблеми. Забезпечення належного правопорядку в країні, який відповідав би вимогам сучасного періоду, є однією з важливих функцій держави. У виконанні цієї функції беруть участь всі державні органи, посадові особи та громадяни. Важлива роль у забезпеченні виконання цієї функції відводиться правоохоронним органам, для яких, згідно з їх правовим положенням, правопорядок в країні – головне завдання.

Метою підтримання та встановлення правопорядку є охорона життя, здоров'я, прав та свобод, гідності громадян, забезпечення громадського спокою, створення максимальних умов для нормального та безперебійного функціонування державних та громадських організацій.

Стан дослідження. Теоретичною основою вивчення питань діяльності поліції у сфері охорони правопорядку стали публікації

провідних науковців, зокрема: В. Авер'янова, Ю. Битяка, Н. Бортник, І. Голосніченка, С. Єсімова, В. Колпакова, О. Кузьменко, Р. Калужного, А. Онупрієнка, В. Ортинського, О. Остапенка, М. Пухтинського, В. Середи, А. Собакаря, Ю. Тодики та інших вчених.

Метою статті є висвітлення питань діяльності Національної поліції у сфері охорони правопорядку.

Виклад основних положень. Формування демократичної правової держави пов'язане з висвітленням проблеми зміцнення законності та правопорядку, підвищення ефективної роботи правоохоронних органів, без чого неможливі жодні прогресивні зміни у суспільстві.

Поняття правопорядку потрібно завжди розуміти чітко. Не можна звужувати або занадто розширювати відносини, що становлять його зміст. Правильне вирішення цього питання має важливе практичне значення. Розширене тлумачення поняття правопорядок може спричинити безпідставне втручання Національної поліції (далі – поліції) у відносини, які не знаходяться під її охороною.

У порушенні правопорядку проявляється недбале ставлення до суспільства, нехтування честю і гідністю громадян. Тому в охороні правопорядку важливого значення набуває застосування до правопорушників примусових заходів, різних форм виховного впливу [1, с. 34].

Як юридична категорія поняття охорона правопорядку виявляється на методологічному рівні дослідження державно-правових явищ, виступаючи, поряд зі свідомістю, формою існування права. На цьому рівні охорона правопорядку залежно від цілей дослідження може розглядатися з різних позицій. З державно-правових позицій, – поперше, як юридична форма реалізації функцій держави, наприклад, екологічної, правоохоронної, по-друге, як специфічний спосіб здійснення державної влади: законодавчої, судової, виконавчої.

У межах галузевих юридичних наук, наприклад, адміністративно-правової науки, охорона правопорядку може бути розглянута як одна з форм правозастосування, яка використовується органами виконавчої влади, державного управління. У процесі дослідження організаційно-правових форм функціонування органів державної влади охорона правопорядку може розглядатися як системоутворювальна ознака виділення правоохоронних органів [2, с. 14].

Охорона правопорядку як загальна матеріальна юридична гарантія реалізації інтересів держави у сфері забезпечення правопорядку повинна відповідати певним принципам, у які інтегруються всі принципи права, правового регулювання, принципи правосвідомості та за-

конності щодо цілей, завдань, засобів і методів правової охорони суспільних відносин. Як зазначають М. Гурковський і С. Єсімов, важливим для цих принципів є те, що всі вони відповідають конституційним приписам. Заразом межі реалізації цих принципів не є тільки у сфері конституційних норм, а визначаються нормами інших галузей права (адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та ін.) [3, с. 173]. До таких принципів зазвичай відносять наведені далі.

У правоохоронній системі не повинно бути місця для будь-якої невизначеності, бо ця невизначеність сама собою створює можливість для порушення законності. Тому правове регулювання поведінки громадян має здійснюватися за принципом: «Все, що не заборонено, дозволено». Відповідно, будь-які незаборонені дії необхідно розглядати як правомірні. Органи ж держави здійснюють функції, в основу яких покладено публічний інтерес, і тому вони діють за принципом: «Дозволено те, що дозволено».

Принцип узгодження особистих і суспільних інтересів. У правовій державі повинна бути взаємна відповідальність особистості і держави. На жаль, командно-адміністративні методи свого часу вплинули на цю галузь суспільних відносин. Заради здійснення реальних, а часто і уявних інтересів держави в минулому перебільшувалося значення державного примусу. У сфері економічних відносин недооцінювалася значення особистої власності, створювалися різні необґрунтовані обмеження.

Демократизм – найважливіший принцип правильної організації і нормального функціонування правоохоронної системи. Досягнення цілей правоохоронної діяльності в цивілізованому суспільстві унеможливило застосування авторитарних методів здійснення влади, відчуження правоохоронних органів від народу.

Системність як принцип правової охорони суспільних відносин. Правові норми обумовлені системою соціальних потреб (соціально-економічних, політичних, духовних, ідеологічних, моральних і юридичних). Системний підхід передбачає врахування всіх соціальних чинників правового розвитку і охорони суспільних відносин. Охоронна функція завжди повинна бути підпорядкована завданням позитивного регулювання суспільних відносин.

Багатоваріантність вирішення проблем правової охорони суспільних відносин. Цей принцип, своєю чергою, обумовлений принципом системності. Демократизм правової охорони суспільних відносин передбачає плюралістичний підхід до вирішення цієї проблеми. Плюралізм прийомів і методів правової охорони суспільних відносин,

різноманітність у використанні всього «набору» юридичних норм (використання не тільки норм, які забороняють, але і уповноважують, заохочують) дають змогу долати однобічний підхід в організації та функціонуванні правоохоронної системи. Багато питань можуть ефективно вирішуватися шляхом використання повною мірою всіх тих методів регулювання, які мають адміністративний, фінансовий, цивільне та інші галузі права.

Повага людської гідності, прав, свобод і законних інтересів особистості. Гідність особи – загальнолюдська цінність. Тому охорона людської гідності має всеосяжне значення. Людська гідність невід’ємно від самої людини. Правоохоронна система повинна визнавати гідність кожної людини. Відповідні положення закріплені в міжнародному праві і конституціях багатьох країн. Н. Бортник, С. Єсімов, В. Крижановська зазначають, що правозастосування в розглянутому контексті повинне розвиватися у напрямі зведення ролі виконавчої влади до обслуговування процесу реалізації права приватною особою, тобто створення передбачених законом умов для доцільного й оптимального використання громадянином правових можливостей, що повністю узгоджується із сучасною ідеологією трансформації вітчизняного адміністративного права, надання йому публічно-сервісного призначення [4, с. 84].

Загальнолюдський зміст категорії гідності набуває підвищеної актуальності. Панівним стає думка, що без поваги людської гідності і прав людини правоохоронна система не може вважатися ефективною. Тому обов’язок шанування людської гідності повинна бути чітко закріплена і гарантована насамперед в державному (конституційному) праві і у всіх інших галузях владі. Найбільші проблеми виникають в тих галузях права, норми яких передбачають жорсткі правові обмеження, санкції, пов’язані з можливістю позбавлення волі. Характерною особливістю сучасної європейської поліції є встановлення форм і методів діяльності, орієнтованих на активність, взаємодопомогу, довіру, толерантність, компроміс, гласність, де визначальними параметрами стають домовленість і погоджувальні процедури [5, с. 184].

Охорона правопорядку обумовлена охоронною функцією правової системи і охоронною функцією держави. Таке розуміння правоохоронної функції і правоохоронної діяльності визначається на підставі того, що саме держава повинна розглядатися як складова правової системи країни. Норми права та інші соціальні норми виконують регулятивно-охоронну функцію, що відрізняється лише механізмами реалізації.

Соціально-правове середовище і є в нашому розумінні як правоохоронна сфера – одна з найважливіших підсистем охоронної сфери життєдіяльності суспільства, де за допомогою специфічних правових інститутів, форм і методів забезпечується функціонування держави та її інститутів, регулювання і захист суспільних відносин і соціального якості – фізичного і духовного – особистості, соціальних груп і суспільства загалом від впливу на них небажаних з погляду суспільства явищ і процесів.

Саме в цій сфері і розгортається функціонування системи забезпечення правопорядку. При всій багатоаспектності цього процесу, під час якого формулюються загальнообов'язкові норми і правила поведінки учасників суспільних відносин, виробляються форми і методи захисту і відновлення порушених прав і законних інтересів, включно із застосуванням державного примусу, в ньому з організаційно-правового боку можна виокремити три інтеграційних моменти – забезпечувального характеру, пов'язаних з формуванням і функціонуванням правоохоронної сфери держави як сукупності державно-правових середовищ та методів і гарантій, що забезпечують захищеність особистості, суспільства і держави від протиправних порушень.

По-перше, це організаційно-правове оформлення правоохоронної функції держави як спеціалізованого напрямку державної діяльності, безпосередньо пов'язаної із забезпеченням правопорядку. По-друге, це формування функціональних і організаційних структур, що реалізують правоохоронну функцію, закріплення їх компетенції в правоохоронній сфері. По-третє, це нормативно-правове закріплення загальних і специфічних форм, методів і засобів підтримки правопорядку відповідними державними структурами. В умовах адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу забезпечити ефективне юридичне регулювання можливо лише шляхом віднайдення принципово нових підходів до його організації, що не виключають наявних соціально-економічних реалій і враховують об'єктивно існуючі відмінності механізмів дії права [6, с. 139]

Охорона правопорядку – це проведення державними органами, спільно з органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та громадськістю, різних заходів щодо забезпечення стану громадського та особистого спокою громадян, поваги їх честі, людської гідності та суспільної моралі здебільшого у громадських місцях [7, с. 36].

Реформування поліції спричинило зміну її місця і ролі в системі правоохоронних органів України, внесло корективи в організаційно-правові форми її діяльності та взаємодії з правоохоронними органами та громадянським суспільством. Це вимагає проведення ґрунтовних

наукових системних досліджень організаційно-правових основ діяльності поліції в сучасний пореформений період, вироблення теоретично обґрунтованих наукових рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання та інституційного устрою поліції в системі правоохоронних органів України, організаційно-правових форм і методів протидії злочинності та охорони правопорядку.

Загальна тенденція розвитку органів поліції на історичному шляху її становлення та розвитку характеризується поступовою централізацією поліцейського управління, тенденцією позбавлення від надлишкових непрофільних функцій, формуванням спеціалізованих інститутів охорони правопорядку і профілактики злочинів.

У міру суспільного розвитку змінюється функціональне значення поліції. Головним завданням поліції стає не підтримка пануючого в конкретний історичний період державного ладу, а захист і дотримання прав і свобод людини, що обумовлено правоохоронним функціональним призначенням поліції в суспільстві.

Функціональна компетенція поліції у сфері охорони правопорядку визначається таким:

- поліція здійснює весь обсяг функцій охорони права через свої структурні підрозділи, здійснюючи із забезпеченням безпеки громадян і держави, соціальну та юридичну захист своїх співробітників;

- поліція здійснює правоохоронну діяльність у встановлених законодавством організаційно-правових формах і сферах суспільного життя за допомогою діяльності закріпленої законом організаційно структурованої системи органів, установ, службовців на загальнодержавному, і регіональному рівнях, зокрема: діяльність у сфері ліцензійно-дозвільного режиму, у сфері обігу зброї, у сфері перевірок ліцензій, які здійснюють приватну детективну і охоронну діяльність, у сфері забезпечення безпека, дорожнього руху і низки інших;

- функціональним призначенням поліції є правоохоронна діяльність з охорони і захисту населення в ситуаціях кримінального та некримінального характеру, це зумовлює численністю її службового складу, необхідність підтримки постійного і високого рівня мобілізаційної підготовки особового складу, цілодобовий характер роботи, наявність широких можливостей централізованої передачі й отримання інформації, використання транспортних засобів і зв'язку;

- поліція є структурою примусового підтримання правопорядку і має право на застосування фізичного примусу, сили або спеціальних засобів, процесуального примусу (арешт), матеріального примусу (перевірки, заборони і тощо);

- поліцейська служба має воєнізований характер, співробітник поліції реалізує свої повноваження, перебуваючи на посаді впродовж

службового часу, встановленого законодавством державної служби, розпорядком дня органу внутрішніх справ, посадовою регламентом та контрактом про проходження служби в поліції;

– підрозділи поліції мають на балансі значну кількість спеціального озброєння, спецзасобів, засобів зв'язку та спеціальної техніки.

Обов'язки поліції можуть бути класифіковані залежно від компетенції її органів і сфери їх діяльності на: нормотворчі, організаційні та правозастосовні.

Особливості механізму реалізації прав співробітників поліції в Україні проявляються в тому, що вони є посадовими особами, що володіють компетенцією у сфері охорони права, від імені держави вони можуть застосовувати спеціальні правові засоби, застосувати юридичну відповідальність щодо осіб, які вчинили правопорушення. Співробітники поліції не володіють суверенітетом і в разі, якщо співробітник поліції сам здійснює правопорушення, він стає суб'єктом правопорушення і несе відповідну юридичну відповідальність.

Підвищенню авторитету і довіри населення буде сприяти законодавче визначення організаційно-правових форм взаємодії поліції і суспільства. В межах реформи поліції необхідно законодавчо закріпити і забезпечити на практиці участь громадян в постановці цілей і завдань роботи поліції, формуванні пріоритетів її діяльності та оцінки результатів. Взаємодія поліції і громадян має здійснюватися на основі дотримання таких принципів: консолідація зусиль і узгодженість дій щодо вирішення конкретних завдань у сфері забезпечення безпеки і підтримання правопорядку; підзвітність суспільству за якість наданих поліцією державних і соціальних послуг населенню; доступність і прозорість нормативно-правових та організаційно-управлінських засад діяльності поліції; розробка та впровадження механізмів участі громадян у профілактиці злочинності та підвищення рівня громадської безпеки; забезпечення прав і законних інтересів громадян.

Пріоритетами взаємодії поліції зі структурами громадянського суспільства є: розвиток інституту громадянського контролю над діяльністю поліції; голосний і рівноправний характер взаємодії поліції з некомерційними організаціями, що займаються підвищенням рівня захищеності громадян; організація і здійснення громадської експертизи нормативних актів з погляду їхнього внеску в забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян; вдосконалення роботи з навчання і підготовки співробітників поліції, зокрема й за участю неурядових організацій, включаючи розробку навчальних програм, експертизу методичних та інших матеріалів, надання методичної підтримки фахівцям освітніх установ системи МВС і викладання окремих навчальних

курсів; виявлення і профілактика порушень з боку співробітників поліції; підвищення рівня захисту прав співробітників поліції.

Висновки. З метою підвищення функціональної ефективності органів поліції у сфері охорони правопорядку необхідним видається реалізація комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення системи управління органами і підрозділами за допомогою посилення відомчого контролю, підвищення рівня відповідальності їх керівників за остаточні результати, уточнення організаційної побудови та перерозподілу штатної чисельності органів поліції, що дає змогу гнучко й оперативно реагувати на зміни кримінальної ситуації і забезпечити негайне реагування на протиправні посягання; необхідності доведення системи контролю й оцінки діяльності правоохоронних органів до необхідного рівня об'єктивності; здійснювати взаємодію з інститутами громадянського суспільства щодо формування широкого прошарку осіб, зацікавлених у сприянні правоохоронним органам у протидії злочинності, охорони публічного порядку та забезпечення безпеки.

1. Адміністративна діяльність: навч. посібник / за заг. ред. О. І. Остапенка. Львів: ЛІВС, 2002. 252 с.

2. Ковалів М. В., Кісіль З. Р., Калянов Д. П. та ін. Адміністративна діяльність: навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. 432 с.

3. Єсімов С. С., Гурковський М. П. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 1. С. 171–184.

4. Єсімов С. С., Бортник Н. П., Крижановська В. А. Нормативно-правове регулювання доставлення громадян у поліцію: теоретичні аспекти. *Адміністративне право і процес.* 2016. № 1 (15). С. 83–96.

5. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* 2016. № 4. С. 171–186.

6. Бондаренко В. А. Окремі аспекти підвищення ефективності норм адміністративного права у період адаптації законодавства до вимог Європейського Союзу. *Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ.* 2016. Вип. 3. С. 134–142.

7. Адміністративна діяльність поліції: підручник / В. В. Серєда, М. П. Гурковський, Ю. С. Назар та ін.; за заг. ред. В. В. Серєди. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 581 с.

Kovaliv M. V., Borovikova V. S. Maintenance of law and order as one of the tasks of the police activity

Ensuring proper law and order in the country, which would meet the requirements under present-day conditions, is one of the important functions of the

state. All state bodies, officials and citizens carry out this function. Law enforcement authorities play an important role in ensuring implementation of this function, and, in accordance with their legal provision, maintenance of law and order in the country is the main task. The aim of maintaining and establishing law and order is to protect life, health, rights and freedoms, dignity of citizens, to ensure public peace, to create maximum conditions for the proper and regular functioning of the state and public organizations. Maintenance of law and order is stipulated by the protective function of the legal system and the protective function of the state. Such understanding of law enforcement function and activity is based on the statement that the state should be regarded as a component of the legal system of the country.

Maintenance of law and order is conducting different measures to ensure the condition of public and personal peace of citizens, respect their honour, human dignity and social morality by state authorities, in cooperation with local self-government, communities and the public. The article deals with the issues of enforcement of rule of law as one of the tasks of the police activity. The functional competence of the police in the field of law enforcement, in which the police carry out law enforcement activity within the organizational and legal forms prescribed by law, is revealed. The cooperation between police officers and citizens in the sphere of the maintenance of law and order, which gives the opportunity to form groups of people interested in helping law enforcement authorities to combat against crimes, the protection of public order and security, is considered.

Key words: maintenance of law and order, police activity, cooperation, legal state, efficiency of the police, enforcement of security.

Стаття надійшла 21 травня 2018 р.

УДК 342.951:351.82

Е. Б. Подоляк

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ФОРМ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Досліджено політичну компоненту корупції (комплекс ентропічних змін в площині публічної влади, виникнення яких обумовлено здійсненням державної влади в Україні). Визначено методи, спрямовані на нейтралізацію детермінант виникнення політичної корупції.

Встановлено взаємозалежність між практичною ефективністю антикорупційної стратегії в країні та ефективністю політики України. Проведено експлікацію особливостей політичної корупції порівняно з іншими типовими формами цього феномена.

Ключові слова: адміністративне правопорушення корупційного типу, адміністративно-правові засади запобігання корупції, детермінанти виникнення корупції, превенція, запобігання корупціалізації, органи публічної влади.